

TARIX FANINI O'QITISHDA KO'RGAZMALI VOSITALARDAN
FOYDALANISH

Shokirova Gulzodaxon

Farg'ona viloyati Uchko'prik tumani 20-maktab Tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada tarix fanini o'qitishda ko'rgazmali vositalardan foydalanishning ahamiyati yoritilgan. Xaritalar, rasmlar, tarixiy hujjatlar, videomateriallar va taqdimotlarning ta'lim jarayonidagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, ko'rgazmali vositalarning o'quvchilarning tarixiy tafakkurini rivojlantirish, darsga bo'lgan qiziqishini oshirish va bilimlarni samarali o'zlashtirishdagi roli ochib berilgan.

Kalit so'zlar: tarix fani, ko'rgazmali vositalar, ta'lim samaradorligi, tarixiy tafakkur, xaritalar, videomateriallar, pedagogik texnologiyalar, o'quv jarayoni.

Аннотация. В данной статье рассматривается значение использования наглядных средств в преподавании истории. Проанализирована роль карт, иллюстраций, исторических документов, видеоматериалов и презентаций в образовательном процессе. Также раскрыто влияние наглядных средств на развитие исторического мышления учащихся, повышение их интереса к предмету и эффективное усвоение знаний.

Ключевые слова: история, наглядные средства, эффективность образования, историческое мышление, карты, видеоматериалы, педагогические технологии, учебный процесс.

Abstract. This article discusses the importance of using visual aids in teaching history. The role of maps, illustrations, historical documents, video materials, and presentations in the educational process is analyzed. The article also reveals the impact of visual aids on the development of students' historical thinking, increasing their interest in the subject, and improving the effectiveness of learning.

Keywords: history, visual aids, educational effectiveness, historical thinking, maps, video materials, pedagogical technologies, educational process.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish va ularning fanga bo'lgan qiziqishini oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tarix fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ko'rgazmali vositalardan foydalanish katta ahamiyatga ega. Tarix fani o'quvchilarda o'tmish voqealari, tarixiy shaxslar hamda jamiyat taraqqiyoti haqidagi bilimlarni shakllantiradi, ularning tarixiy tafakkurini rivojlantiradi.

Ko'rgazmali vositalar tarixiy voqea va hodisalarni aniqroq tasavvur qilish imkonini berib, mavzuning mazmunini chuqurroq anglashga yordam beradi. Xaritalar, rasmlar, sxemalar, tarixiy hujjatlar, videomateriallar va multimedia taqdimotlari o'quvchilarning

darsdagi faolligini oshirib, bilimlarni mustahkam o'zlashtirishlariga xizmat qiladi. Shuningdek, bunday vositalar ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etishga yordam beradi.

Mazkur maqolada tarix fanini o'qitishda ko'rgazmali vositalardan foydalanishning ahamiyati, ularning turlari hamda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi.

Tarix fanini o'qitishda ko'rgazmali vositalardan foydalanish o'quvchilarning tarixiy bilimlarni puxta egallashida muhim o'rin tutadi. Tarixiy voqea va hodisalar uzoq o'tmishda sodir bo'lganligi sababli ularni tasavvur qilish o'quvchilar uchun ba'zan qiyinchilik tug'diradi. Shu bois tarix darslarida turli ko'rgazmali vositalardan foydalanish o'quvchilarning mavzuni aniqroq tushunishiga, tarixiy jarayonlarni yaxshiroq tasavvur qilishiga va bilimlarni uzoq muddat xotirada saqlab qolishiga yordam beradi.

Ko'rgazmali vositalarning eng muhim turlaridan biri xaritalardir. Tarixiy xaritalar yordamida o'quvchilar qadimgi va o'rta asr davlatlarining hududi, chegaralari, savdo yo'llari, harbiy yurishlar hamda muhim tarixiy voqealarning geografik joylashuvini o'rganadilar. Masalan, Buyuk Ipak yo'lining yo'nalishlari yoki Amir Temurning harbiy yurishlarini xarita orqali o'rganish mavzuning mazmunini chuqurroq anglash imkonini beradi. Xaritalar o'quvchilarda makon va zamon haqidagi tasavvurlarni shakllantiradi.

Tarixiy rasmlar, portretlar va suratlar ham ko'rgazmali vositalarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Tarixiy shaxslarning portretlari, qadimiy shaharlar va me'moriy obidalar tasvirlari o'quvchilarda tarixga qiziqish uyg'otadi. Bunday materiallar yordamida o'quvchilar tarixiy davrlarning madaniyati, kiyinish uslubi, turmush tarzi va me'morchilik yodgorliklari haqida aniq tasavvurga ega bo'ladilar.

Tarixiy hujjatlar va manbalar bilan ishlash ham ta'lim jarayonining muhim elementi hisoblanadi. Farmonlar, bitiklar, xatlar, yilnomalar va boshqa tarixiy hujjatlar nusxalaridan foydalanish o'quvchilarga tarixiy voqealarni birlamchi manbalar asosida o'rganish imkonini beradi. Bu esa ularda manbalarni tahlil qilish, taqqoslash va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida tarix darslarida multimedia vositalaridan foydalanish keng ommalashmoqda. Elektron taqdimotlar, videoroliklar, animatsiyalar va interaktiv dasturlar tarixiy voqealarni jonli va qiziqarli tarzda namoyish etishga xizmat qiladi. Masalan, tarixiy janglarning animatsion tasvirlari yoki hujjatli filmlar o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda bilimlarni samarali o'zlashtirishlariga yordam beradi.

Virtual muzeylar va onlayn ekskursiyalar ham tarix ta'limining imkoniyatlarini kengaytirmoqda. O'quvchilar dunyoning mashhur muzeylari va tarixiy obidalarini virtual tarzda tomosha qilish orqali qo'shimcha bilimlarga ega bo'ladilar. Bu esa ularda mustaqil izlanish va tadqiqot olib borish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Ko'rgazmali vositalardan foydalanish nafaqat bilimlarni mustahkamlashga, balki o'quvchilarning mantiqiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat

qiladi. O'quvchilar tarixiy materiallarni tahlil qilish, sabab va oqibatlarni aniqlash, tarixiy voqealar o'rtasidagi bog'liqliklarni tushunish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Natijada tarix darslari yanada samarali, mazmunli va qiziqarli tashkil etiladi.

Shunday qilib, tarix fanini o'qitishda ko'rgazmali vositalardan keng va maqsadli foydalanish o'quvchilarning bilim saviyasini oshirish, tarixiy tafakkurini rivojlantirish hamda ta'lim sifatini yuksaltirishning muhim omili hisoblanadi.

Ko'rgazmali vositalarning ta'lim jarayonidagi ahamiyati

Ko'rgazmali vositalar ta'limning eng samarali elementlaridan biri bo'lib, o'quvchilarning bilimlarni qabul qilish va o'zlashtirish jarayonini yengillashtiradi. Tarix fanida ko'plab voqea va hodisalar uzoq o'tmishda sodir bo'lganligi sababli ularni faqat matn orqali tasavvur qilish qiyin bo'lishi mumkin. Ko'rgazmali vositalar esa mavzuni jonlantirib, o'quvchilarda tarixiy voqealar haqida aniq tasavvur hosil qiladi.

Muzey pedagogikasi va tarix ta'limi

Muzeylar tarixiy bilimlarni boyituvchi muhim manbalardan biridir. Muzey eksponatlari orqali o'quvchilar ajdodlarimizning turmush tarzi, madaniyati, urf-odatlar va tarixiy yutuqlari bilan yaqindan tanishadilar. Bugungi kunda virtual muzeylar imkoniyatlaridan foydalanish ham keng tarqalgan. Virtual ekskursiyalar orqali o'quvchilar dunyoning mashhur muzeylari va tarixiy maskanlarini masofadan turib o'rganish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni

Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayoniga yangi imkoniyatlar olib kirdi. Tarix darslarida multimedia taqdimotlari, elektron darsliklar, videofilmlar va interaktiv xaritalardan foydalanish o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Ayniqsa, tarixiy voqealarning animatsion tasvirlari va hujjatli filmlar o'quvchilarda kuchli taassurot qoldirib, mavzuni chuqurroq anglashga yordam beradi.

O'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish

Ko'rgazmali vositalardan foydalanish o'quvchilarni mustaqil izlanishga undaydi. Tarixiy hujjatlar, suratlar va xaritalarni tahlil qilish jarayonida ular voqealar sabablarini aniqlash, turli manbalarni solishtirish va o'z fikrlarini asoslash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu esa o'quvchilarda tanqidiy fikrlash va tarixiy tafakkurning shakllanishiga xizmat qiladi.

Milliy tarixni o'rganishda ko'rgazmali vositalarning roli

O'zbekiston tarixini o'rganishda ko'rgazmali vositalarning ahamiyati ayniqsa katta. Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi qadimiy shaharlarning suratlar, tarixiy obidalar tasvirlari, arxeologik topilmalar va qadimiy qo'lyozmalar o'quvchilarning milliy tarixga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Bunday materiallar yosh avlodda vatanparvarlik, milliy g'urur va tarixiy merosga hurmat tuyg'ularini shakllantiradi.

Shu bois tarix fanini o'qitishda ko'rgazmali vositalardan samarali foydalanish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning tarixiy bilimlarini mustahkamlash va ularni har tomonlama barkamol shaxs sifatida tarbiyalashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tarix fanini o'qitishda ko'rgazmali vositalardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Xaritalar, rasmlar, tarixiy hujjatlar, videomateriallar, multimedia taqdimotlari va boshqa ko'rgazmali vositalar o'quvchilarning tarixiy voqea va hodisalarni chuqurroq tushunishiga yordam beradi. Bunday vositalar nafaqat bilimlarni mustahkamlaydi, balki o'quvchilarning tarixiy tafakkuri, tahliliy fikrlashi va mustaqil izlanish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish tarix darslarini yanada qiziqarli va interaktiv tashkil etish imkonini yaratadi. Natijada o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishi ortib, o'zlashtirish darajasi yaxshilanadi. Ayniqsa, milliy tarixni o'rganishda ko'rgazmali vositalardan foydalanish yosh avlodda vatanparvarlik, milliy g'urur va tarixiy merosga hurmat tuyg'ularini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Demak, tarix fanini o'qitishda ko'rgazmali vositalardan maqsadli va samarali foydalanish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning tarixiy bilimlarini boyitish hamda ularni har tomonlama yetuk shaxs etib tarbiyalashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. **Yangi O'zbekiston strategiyasi**. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasining **“Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni**. – Toshkent, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasining **“Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”**. – Toshkent, 1997.
4. Ishmuhammedov R., Yuldashev M. **Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar**. – Toshkent: Nihol, 2016.
5. Tolipov O'., Usmonboyeva M. **Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari**. – Toshkent: Fan, 2006.
6. Vahobov A., Raximov Q. **Tarix o'qitish metodikasi**. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
7. Hasanboyev J. va boshqalar. **Pedagogika**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
8. O'zbekiston tarixi (maktab darsliklari va o'quv qo'llanmalari). – Toshkent: Respublika ta'lim markazi nashrlari.
9. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch**. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.